

Министерство образования Республики Беларусь
Полоцкий государственный университет

**УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ ЭКОНОМИКИ:
МЕЖДУНАРОДНЫЕ И НАЦИОНАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ**

Электронный сборник статей
III Международной научно-практической online-конференции

(Новополоцк, 18–19 апреля 2019 г.)

Новополоцк
Полоцкий государственный университет
2019

Устойчивое развитие экономики: международные и национальные аспекты
[Электронный ресурс] : электронный сборник статей III Международной научно-практической online-конференции, Новополоцк, 18–19 апреля 2019 г. / Полоцкий государственный университет. – Новополоцк, 2019. – 1 электрон. опт. диск (CD-ROM).

Впервые материалы конференции «Устойчивое развитие экономики: международные и национальные аспекты» были изданы в 2012 году (печатное издание).

Рассмотрены демографические и миграционные процессы в контексте устойчивого развития экономики; обозначены теоретические основы, практические аспекты управления человеческими ресурсами; выявлены и систематизированы драйверы инклюзивного экономического роста в Беларуси и за рубежом; раскрыты актуальные финансовые и экономические аспекты развития отраслей; приведены актуальные проблемы и тенденции развития логистики на современном этапе; отражены современные тенденции совершенствования финансово-кредитного механизма; освещены актуальные проблемы учета, анализа, аудита в контексте устойчивого развития национальных и зарубежных экономических систем; представлены новейшие научные исследования различных аспектов функционирования современных коммуникативных технологий.

Для научных работников, докторантов, аспирантов, действующих практиков и студентов учреждений высшего образования, изучающих экономические дисциплины.

Сборник включен в Государственный регистр информационного ресурса. Регистрационное свидетельство № 3061815625 от 23.05.2018.

Компьютерный дизайн обложки М. С. Мухоморовой.
Технический редактор Т. А. Дарьянова, О. П. Михайлова.
Компьютерная верстка И. Н. Чапкевич.

211440, ул. Блохина, 29, г. Новополоцк, Беларусь
тел. 8 (0214) 53 05 72, e-mail: a.lavrinenko@psu.by

КАМУНІКАТЫЎНЫЯ ПРАКТЫКІ ПЕРААСЭНСАВАННЯ МІНУЛАГА Ў КАНТЭКСЦЕ ПОСТКАЛАНІЯЛЬНЫХ ДАСЛЕДАВАННЯЎ

А.Д. Крывалап, канд. культуралогіі
Полацкі дзяржаўны ўніверсітэт, Беларусь

Тыпалогія грамадства, якая прадугледжвае серыю паслядоўных пераходаў ад традыцыйнага да індустрыяльнага і далей да постіндустрыяльнага, па вызначэнні прадугледжвае пэўную плату за кожны пераход да новага тыпу. У літаратуры падрабязна апісаны пераход ад традыцыйнага грамадства да індустрыяльнага (разбурэнне абшчыны, індывідуалізацыя, пераасэнсаванне сацыяльнага, трансфармацыя сям'і). Ёсць плата і за ўваходжанне ў клуб постіндустрыяльных грамадстваў: перманентны кантроль, паднагляднасць індывідаў і крызіс суб'ектнасці, глабалізацыя і складанасці лакалізацыі. І гэты працэс можа быць апісаны праз разуменне камунікатыўных практык.

Мэтай дадзенага тэксту будзе спроба зразумець практыкі пераасэнсавання мінулага ў кантэксце посткаланіяльных даследаванняў. Калі не прыходзіцца шукаць месца або сакральную ролю ахвяры ў культуры, а ўся культура можа быць прынесена ў ахвяру.

Магчыма казаць аб тым, што этап пераходу ад традыцыйнага грамадства да індустрыяльнага быў шчодрэ аплочаны ахвярамі і пазбаўленнямі, з якімі не лічыліся. Калі ў ахвяру быў прынесены абшчынны ўклад з традыцыйнай нацыянальнай культурай. Сёння спробы упісацца ў сітуацыю постсучаснасці аплочваецца інтэнсіфікацыяй глабалізацыі. З аднаго боку, у грамадствах стану пост- (постмадэрну, постіндустрыяльнасці, постпраўды і г. д.) Немагчыма цалкам адмовіцца ад лакальнай непаўторнасці і цалкам растварыцца ў глабальным праекце сучаснасці. Але з іншага боку, гэтая самая лакальнасць непазбежна адсылае да актуалізацыі наяўнасці нацыянальных адметнасцей, якія былі ўласцівы для традыцыйнай культуры.

У выніку ўзнікае пытанне, якая з гэтых культур можа быць прынесена ў ахвяру для развіцця і пераходу грамадства да наступнага тыпу? Менавіта ў гэтым сёння магчыма ўбачыць канфлікт у адносінах да савецкага мінулага. Зразумелая справа, што ідэальны варыянт захаваць усё лепшае і адмовіцца ад усяго непатрэбнага бывае толькі ў казцы.

Пазбегнуць ахвярапрынашэння культуры на карысць тэхналагічнага аптымізму магчыма калі паспрабаваць вызначыць пазіцыі выказвання. У гэтым сэнсе барацьба рэпрэзентацый будзе ісці не за татальную перамогу ці прынясенне ў ахвяру той ці іншай культуры, а за тыя самыя месцы (пазіцыі) на якіх магчыма будаваць рэпрэзентацыю. Як пісаў С. Хол: «У наш час гэта адбываецца бесперапынна, у складаных лініях супраціву і прыняцця, адмовы і капітуляцыі, якія ператвараюць поле культуры свайго роду пастаяннае поле бітвы. Поле бітвы, дзе няма перамогі, якую можна атрымаць раз і назаўжды, а ёсць толькі стратэгічныя пазіцыі, якія можна захапіць і страціць» [1, с. 233]. Магчыма, што разуменне важнасці пазіцыйнай барацьбы на поле культуры за права рэпрэзентацыі сябе і з'яўляецца тым самым механізмам, які дазваляе лакаль-

ным культурам захаваць сябе пад націскам глабальных хваляў інкультурацыі, якія з'явіліся пасля каланіяльных практык. На мікраўзроўні гэта адлюстроўваецца ў множнасці біяграфій як дакументальных сведчанняў.

Стварэнне ўласнай рэпрэзентацыі для самаапісання з'яўляецца значным этапам у пераадоленні каланіяльнага мінулага. Пачынаць гэты працэс неабходна з разумення значнасці артыкуляцыі культурных сэнсаў на той ці іншай мове, са стварэння (аўта-)біграфій. Гэта важна для таго, каб не апынуцца проста ў ролі лакальных інфармантаў, якія збіраюць інфармацыю, эмпірычныя дадзеныя, для таго, каб недзе далёка падумалі і прапанавалі тэорыю для апісання таго, што ў іх адбываецца. Задача ў тым, каб не прыносіць сваю культуру ў ахвяру, а павысіць шанцы на яе выжыванне ў глабальным свеце, праз стварэнне чаго-небудзь унікальнага, што мае сэнс менавіта ў гэтым кантэксце, каб лепш любых іншых тэорый мець магчымасць тлумачыць лакальную культурную сітуацыю.

Пытанне аб правамоцнасці напісання біяграфіі можна пашырыць да права на пераасэнсаванне гісторыі. Хто ў праве пісаць гісторыю былых калоній або метраполій? Калі для рускамоўных чытачоў у прынцыпе ўсё роўна, хто піша гісторыю Індыі ці карэнных народаў Фінляндыі, то экстрапаліруючы гэту праблему бліжэй, высветліцца, што вельмі не ўсё роўна, хто піша і з якой сацыяльнай пазіцыі інтэрпрэтуе гісторыю Кіеўскай Русі і Маскоўскага княства.

Логіка рынку прадугледжвае паглынанне дробных гульцоў буйнымі. І ў такім выпадку гэта не вельмі аптымістычны прагноз для лакальных супольнасцяў, для якіх выбар на карысць тэхналогій новых медыя нясе не толькі пазітыўныя трансфармацыі але і непасрэдную пагрозу існавання. У эпоху постпраўды і альтэрнатыўных фактаў крытычна важна прапаноўваць уласныя версіі таго, што адбываецца. Падобна таму, як у біяграфічным метадзе этнаграфіі, інтэрв'юер толькі просіць рэспандэнта «раскажыце пра сябе...» і з гэтага наратыву вырастае ўнікальная біяграфія. Магчымасць расказаць пра сябе, пра ўласны досвед, а не паўтарыць атрыманае з медыя – крытычна важны навык і стварэнне біяграфіі, як камунікатыўная практыка.

Сёння наша разуменне таго, што з'яўляецца домам, як правіла, выклікае ва ўяўленні вобразы камфорту, стабільнасці, сталасці, дабрабыту і надзейнасці. Гэты вобраз звычайна выходзіць за рамкі індывідуальнага дома і характарызуе тое, як мы схільны разглядаць нашу ўласную малую радзіму, наша месца паходжання, з якімі мы сябе ідэнтыфікуем, як тое, з чаго складаецца пачуццё прыналежнасці. Але за гэтым рамантачным і тыповым для мастацкай літаратуры вобразам малой радзімы схаваны адразу некалькі складаных праблем, якія патрабуюць свайго тэарэтычнага і канцэптualaнага асэнсавання. Паспрабуем акрэсліць у першым набліжэнні асноўныя з іх, не спрабуючы скласці нейкі рэйтынг ці пазначыць іх значнасць.

Першае, праблема малой радзімы як сацыяльнага канструкту, які з'яўляецца вынікам дзейнасці ў сферы культуры. Малая радзіма не з'яўляецца поўным сінонімам месца паходжання. Стварэнне ідэнтычнасці адбываецца на падставе канструявання ўласнай прыналежнасці да той ці іншай культуры і сацыяльнай супольнасці. І ў гэтым сэнсе малая радзіма можа быць тым самым пунктам зборкі, тым месцам, дзе нават

супярэчлівыя сэнсы атрымоўваюць агульнае гучанне і зліваюцца ў стройны буйны наратыў. Калі ў нейкіх анкетах ці фармулярах неабходна упісаць месца нараджэння, то ніхто не чакае працяглай і эмацыйнай прамовы пра ўласную малую радзіму са шматлікімі прыметнікамі і ўзнёслымі словамі, якія апісваюць пачуцці да яе. Дастаткова пазначыць толькі назву населенага пункту. Канструктывісткі падыход да малой радзімы актыўна выкарыстоўваецца сёння ў межах папулярнай культуры, калі рэклама пэўных тавараў імкнецца пераканаць нас у хатняй якасці тых ці іншых прадуктаў, дадаць няіснага адчування хатняй цяплыні і спакою. У гэтым выпадку рамантызаваная літаратурная метафара малой радзімы атрымоўвае пэўныя акрэсленыя рысы і межы свайго існавання ў сацыяльнай рэальнасці культуры штодзённасці, што адсылае нас да наступнай праблемы.

Другое, праблема межаў і іх пераадолення, гэта тое, што вядома як трансгрэсія. Зразумела, што тут ідзе гаворка не пра адміністрацыйна-тэрытарыяльныя межы, а пра межы культуры і магчымасці пераходу паміж імі. Пад межамі культуры і камунікацыі маецца на ўвазе нормы, практыкі, каштоўнасці і ўсё тое, што ўспрымаецца як належнае і дасяжнае. Напрыклад, як нябачныя сацыяльна-культурныя межы паміж гарадамі і вёскай. Але часам ўзаемадзеянне культур адбываецца не ў выглядзе канструктыўнага дыялогу, а нейкім іншым гвалтоўным шляхам. Калі наяўныя сацыяльна-культурныя нормы абмяжоўваюцца і замест іх настойліва прапаноўваюцца ці найпрост навязваюцца новыя ўзоры і практыкі камунікацыі. І тут будзе актуальна пытанне здольнасці не толькі стварыць уласныя культурныя межы, але і забяспечыць магчымасць іх захавання і здольнасці абараніць іх існаванне. Іншымі словамі родны кут ці малая радзіма мае абавязкова патрэбу ў абароне ад непажаданага знешняга ўздзеяння. А гэта ў сваю чаргу адсылае нас да наступнай праблемы.

Трэцяе, праблема сувязі паміж вобразам «малой радзімы» і практыкай штодзённасці ў посткаланіяльных даследаваннях. Посткаланіяльныя даследаванні ў сваю чаргу па-новаму абвастраюць пытанне існавання канцэпцыі малой радзімы, праз уключэнне лакальнага вымярэння ў глабальнасць культурнага праекту. Гэта асабліва заўважна ў кантэксце посткаланіяльных твораў, прасякнутых настальгіяй, сумам па далёкаму дому і малой радзіме. Калі творчасць каланіяльнага перыяду закранала пачуцці пакутуючых у далечыні ад роднага дому белых еўрапейцаў, то посткаланіяльная творчасць пераносіць увагу з былых каланізатараў, на пошукі ўласнай ідэнтычнасці ў межах былых калоніяў. Дзе, дарэчы, і самі межы ўтвораныя каланізатарамі, з'яўляюцца праблемай. Існавання пасля калоній – гэта заўсёды нагадвае пра часы падпарадкавання і не здольнасці абараніць родны кут. Калі культурныя межы, нормы і правілы засталіся ў спадчыну ад каланізатараў і могуць быць падставай адтэрмінаванага канфлікту са спадчынай далёкіх продкаў.

Калі аб'яднаць гэтыя тры вышэйназваныя праблемы, то можна атрымаць наступнае даследчае пытанне: як магчыма даследаваць культурную ідэнтычнасць, якая ўтвараецца ў выніку трансгрэсійных штодзённых практык ужывання такіх сацыяльна-культурных канструктаў як малая радзіма?

Адчуванне глабальнасці свету прыйшло да чалавецтва не са з'яўленнем найноўшых сродкаў тэлекамунікацыі ў XXI ст., а значна раней – адразу пасля буйных

геаграфічных адкрыццяў. Калі глабальнае ўспрыманне свету пачало выцесняць лакальнасць у вызначэнні культурнай прыналежнасці. У сітуацыі пераадолення посткаланіяльнага стану, калі дыялог культур не атрымліваецца, то ён рызыкуе трансфармавацца ў глабальную вайну культур усіх супраць усіх. З аднаго боку, сёння глабалізацыя нагадвае пра сабе праз сусветныя сацыяльныя, эканамічныя і экалагічныя крызісы, нябачныя сацыяльныя іерархіі і непераадольную няроўнасць ў грамадстве. З іншага – глабальнасць свету адчуваецца як адваротны бок татальнай лакальнасці, калі нават самыя ўпартыя грамадзяне свету і праціўнікі межаў, сутыкаюцца з неабходнасцю атрымання віз для падарожжаў і наяўнасці сапраўднага пашпарту.

Калі прыватнасць жыцця ператвараецца з нормы ў прывілей, які даступны далёка не для ўсіх ахвотных. Калі хуткасць распаўсюду інфармацыі стварае новы культ камунікацыі і спрыяе ўтварэнню новых уяўленых супольнасцей, для якіх нібыта не існуюць фізічныя межы. Калі нябачныя межы былых калоній па-ранейшаму падзяляюць свет. У такім кантэксце канцэпт малой радзімы можа быць тым самым выратаваннем для захавання і развіцця лакальнасці ў глабалізаваным свеце. Посткаланіяльны падыход культурных даследаванняў дапамагае больш глыбока асэнсаваць праблему існавання і развіцця нацыянальных культур ва ўмовах глабалізацыі. Культурная ідэнтычнасць трактуецца як частка працэсу рэпрэзентацыі і носіць перфарматыўнасць характар. Яна ствараецца не як спроба наблізіцца да якога-небудзь ідэальнага прыкладу, а ствараецца як частка працэсу асэнсавання і канструявання сябе ў працэсе рэпрэзентацыі. Культура як практыка, якая ўключаецца ў працэс сацыяльнага стаўлення, а не проста заклікае да вяртання ў славу тае мінулае.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Hall S. Notes on Deconstructing «The Popular» / S. Hall // People's History and Socialist Theory – ed.by R. Samuel, London : Routledge, – 2016. – P. 227–241.